

אבטחת מחללי שבת¹

הרב איל משה קרים

שאלה:

בהיותי קצין מטה תורן, הגיע בשבת אוטובוס עם אזרחים מצוידים במסמכים ואישורים בתוקף לנוע לאורך קטע מכביש המערכת על מנת להגיע לאתר תצפית מסוים - כל זאת במסגרת טיול. תנועת האוטובוס ממפקדת הגדוד לאתר התצפית מחייבת אבטחה של בט"שית. היות והדבר תואם במהלך השבוע עם קצין המבצעים הגדודי שאינו שומר מצוות, לא נודע לי על כך עד הגעת האוטובוס. כיצד עלי לנהוג?

תשובה:

א. הדילמה בפניה אתה עומד קשה שכן עליך להכריע בין ביטול חלק מן הטיול - דבר שיגרום לזעם רב בקרב האזרחים לבין מתן הוראה לחיילים לחלל שבת באיסורי תורה עבור פעילות הכרוכה בחילול שבת מדאורייתא. אומנם לכשיוודע לאזרחים שאינך מוכן לתת כח אבטחה, יפנו הללו טלפונית למפקדת החטיבה או האוגדה אשר ללא ספק תנחה אותך להוציא כח אבטחה, או שתבין לרוחך ובעצמה תפנה ישירות לאחד ממפקדי הפלוגות בדרישה לבצע זאת. לא מן הנמנע שנציג החטיבה יבוא ברכבו למפקדת הגדוד כדי לפקח באופן ישיר על הוצאת כח אבטחה. לכן עצתי לך לבקש את אישור החטיבה לכך שסיוור הנוכחות יבצע משימה זו שהרי ממילא תפקידו לסייר לאורך ציר המערכת והכניסה לאתר התצפית שאינו רחוק מכביש המערכת עדיין מאפשרת לדעתי למלא את שני התפקידים: גם ללוות את האוטובוס ולאבטח את האזרחים, וגם להיות סמוך מאד לציר המערכת - כל זה לפרק זמן קצר שהרי מיד בתום הביקור באתר התצפית שוב ינועו החוצה דרך ציר המערכת ושוב

הסיוור ממלא את יעודו. אבל לזה צריך הסכמת מפקדת החטיבה.

¹ מתוך ספרו של הרב 'קשרי מלחמה' חלק א סימן כט

ב. אם יסרבו לכך עלינו להצמד לפסקי הלכה שנכתבו על ידי הגר"ש גורן ז"ל² במ נאמר שיש לעשות כל שניתן כדי לבטל אירוע מסוג זה בשבת. אבל אם למרות הכל מתקיימת הפעילות יש לאבטח את המטיילים, משום שכל עוד קיימת פעילות חבלנית נגד יהודים בארצם מוגדרת כל ארץ ישראל כעיר הסמוכה לספר על פי המבואר בגמרא³. קל וחומר בנידון שלנו שהטיול מתבצע על הגבול ממש. אילו היתה לנו ודאות שאי מתן אבטחה יגרור אחריו ביטול הטיול היה מוטל עליך להמנע מלהורות על יציאת כח אבטחה - זאת כדי למנוע חילול שבת בפרהסייה. אבל מכיון שהצבא יאבטח את המטיילים בכל מחיר כפי שהוכח פעמים אין ספור, והיות שהמקום וכמות האנשים הגדולה (שהינם אזרחים שמבחינת האויב ייתכן ומהווים מטרה מועדפת לתקיפה) עלולה להזמין פעילות חבלנית - יש למסור להם כח אבטחה אף כשהמשימה כרוכה בחילול שבת מדאורייתא.

ג. מכאן הערה למה שכתב בספר הצבא כהלכה⁴ לחלק בין היכן שיציאת המטיילים מותנית באבטחה שאין לדעת הגר"ש גורן ז"ל שום היתר לצאת ולאבטחם גם אם ברור שיפנו לגורמי הבטחון והללו ישלחו חיילים אחרים. לבין מצב שהמטיילים כבר יצאו לדרך מבלי להתחשב באבטחה ונשקפת סכנה לחייהם שיש היתר לדעתו. לעניות דעתי שפתי הגר"ש גורן ז"ל ברור מיללו. שהרי בתשובה אודות ליווי רכב אזרחי ושיירות⁵ מדובר על כח ליווי שתפקידו ללוות כלי רכב אזרחי מן המחסום עד ליציאה מקטע הכביש המסוכן כאשר הבסיס העורפי של כח האבטחה מרוחק מספר קילומטר מן המחסום. לפי מחבר ספר הצבא כהלכה לדעת הגר"ש גורן ז"ל פעולת

² משיב מלחמה ח"א סימנים ז, כה, וח"ב סימן קי

³ עירובין מה א

⁴ עמוד רא סעיפים ג, ד

⁵ משיב מלחמה ח"ב סימן קי

הליווי אסורה משום שהרכב האזרחי נמצא כעת במחסום, לא נכנס עדיין למצב של סכנה ויש באפשרותו לשוב על עקביו לבסיס הסמוך או להיכן שממנו בא.

אבל הגר"ש גורן ז"ל פסק שחובה ללוותם כנראה משום שלדעתו אי אפשר לעכב בעד האזרחים לנוע על קטע כביש זה. בנוסף לכך הסירוב ללוותם לא יגרור חזרתם לאחור והצבא יאבטחם על ידי כח חליפי כך שלמעשה בעוד מספר דקות הם יכנסו למצב של ספק סכנה שאז חובה לאבטחם.

גם בתשובתו אודות אבטחת אירועים בשבת על ידי הג"א⁶ התיר לחלל שבת לפני שהאזרחים נמצאים במצב סכנה כי לא יעלה על הדעת שאנשי הג"א נשלחו למגרש הכדורגל רק אחר שהיציעים מלאים אוהדים והשחקנים עלו על כר הדשא. אלא כיון שאין אפשרות למנוע חילול שבת זה על ידי סירוב לאבטח את המקום הבין הגר"ש גורן ז"ל שעוד לפני שנשקפת סכנה חובה עלינו למנוע אותה. לכן לעניות דעתי דעתו של הגר"ש גורן ז"ל שלא רק בדיעבד כשנשקפת סכנה יש לאבטח מטיילים, אלא גם לכתחילה כל שאין באפשרותינו למנוע את פעילותם ועוד מעט עומדים להכנס למצב של ספק סכנה מוטלת עלינו החובה לאבטחם.

ד. גם מה שהביא מחבר הספר הנ"ל בשם הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א (זצ"ל) שחובה לאבטח רק כשנמצאים כבר במצב ספק סכנה ובתנאי שיש ילדים נוסף למבוגרים - אין סייג כזה בשום תשובה של הגר"ש גורן ז"ל. אמנם יש אחרונים⁷ שכתבו לאסור הצלת מומר לחלל שבת בפרהסיא באיסורי תורה אבל דעת הגר"ש גורן ז"ל כדעת החזון-איש⁸ שבימינו אין הדבר שייך ומצווה לחלל עליהם שבת ומדוע לנטות מפסקיו של מי שהיה מרא דאתרא דצה"ל וארץ ישראל! ?

ה. גם מה שהביא מחבר הספר הנ"ל בשם הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך ז"ל שאסור לאבטח כל עוד לא הותקפו האזרחים בפועל. במחילת כבוד תורתו קשה מאד לקבל

⁶ משיב מלחמה ח"א סימן ז

⁷ פרי-מגדים סימן שכח במשבצות זהב סק"ו

⁸ יורה דעה סימן ב סקט"ז, סקכ"ח

פסק זה. וכי כח צבא הנמצא במרחק עשרה קילומטר מחוף ים המלח יצליח להציל לאחר שכבר נחתה בחוף סירת מחבלים שאנשיה פתחו באש ללא הבחנה על הנופשים? ! וכי כח כוננות ממפקדת הגדוד יועיל אם יגיע עשר דקות לאחר שהותקף אוטובוס על כביש המערכת על ידי אש מן המארב? ! והלא כל מה שיותר לכח ההצלה לעשות ל"ע הוא לאסוף גויות בשטח? ! לכן אין לזוז מפסקי ההלכה שקבע הגר"ש גורן ז"ל בהיותו רב ראשי צבאי.

ו. מכאן הערה גם למה שכתב הרב הגאון נחום אליעזר רבינוביץ⁹ לאסור אבטחת מתרחצים ונוסעים יהודים בשבת, ללא שום ציון מקורות. ממה נפשך: אם כת"ר סבור שפסק מעין זה ימנע מאזרחים לטייל בשבת הרי שאינו בקי בנעשה בשטח, ואם יש עוגן הלכתי לדברי כת"ר מדוע לא ציין לכך מקור? ! יתכן שכת"ר סבור שעל החייל הדתי להשתמט למרות שמשימת האבטחה תוטל על חילוני. אכן אילו הנידון היה פריקת משאית ציוד בשבת הכרוכה באיסורים בלבד נכון היה להפעיל את הכלל אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך. אבל בנידון שלנו שהאזרחים אכן עוסקים בפעילות הכרוכה בחילול שבת אבל בנוסף לזה - תיכף ומיד הם יכנסו לספק סכנה - בזה ודאי שחלה חובה לאבטח אותם וכאן פועל הכלל שאין עושים דברים הללו לא על ידי נכרים ולא על ידי כותים אלא על ידי גדולי ישראל¹⁰ וכפי שפסק הרמב"ם¹¹ וכך גם ביאר כת"ר בתשובה¹².

סיכום

אם אי אפשר לבטל טיול זה, יש לאבטח את האוטובוס. לשם כך יש להשתמש ברכב הסיור בלבד, שהוא רכב הנוסע בהיתר.

⁹ מלומדי מלחמה עמוד 141

¹⁰ יומא פד ב

¹¹ הלכות שבת פרק ב הלכה ג

¹² מלומדי מלחמה סימן יא